

اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر اشتیاق تحصیلی دانش آموزان شهر کرج

حکیم سحاقی^۱، ناهید حیاتی^۲، حنیفه محمدی^۳

۱. گروه روانشناسی تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول).

۲. کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.

۳. دبیر تربیت بدنی، آموزش و پرورش ناحیه ۱، کرج، ایران.

فصلنامه ایده‌های نو در تعلیم و تربیت، دوره اول، شماره اول، زمستان ۱۴۰۰، صفحات ۳۷-۳۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۱۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر اشتیاق تحصیلی دانش آموزان شهر کرج بود. طرح پژوهش حاضر، نیمه آزمایشی با گروه کنترل و به روش تحلیل کوواریانس بود. جامعه‌ی پژوهش حاضر شامل تمامی دانش آموزان متوسطه اول شهر کرج بود که از این میان ۴۰ دانش آموز شامل (۲۰ نفر) در گروه آزمایش و (۲۰ نفر) گروه گواه به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش شامل مقیاس پرسشنامه اشتیاق تحصیلی پیترریج و همکاران (۱۹۹۱) بود. برای گروه آزمایش، برنامه آموزش هوش هیجانی اجرا شد ولی گروه کنترل هیچ‌گونه مداخله‌ای دریافت نکرد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار استنباطی تحلیل کوواریانس استفاده شد. تحلیل‌های آماری با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS-23 انجام شد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که آموزش به‌کاررفته باعث افزایش اشتیاق در دانش آموزان می‌شود. به‌طور کلی، می‌توان گفت که آموزش به‌کاررفته در اشتیاق تحصیلی دانش آموزان اثربخش است.

واژه‌های کلیدی: هوش، هیجان، اشتیاق تحصیلی، دانش آموزان.

فصلنامه ایده‌های نو در تعلیم و تربیت، دوره اول، شماره اول، زمستان ۱۴۰۰

مقدمه

توجه به عوامل مؤثر در عملکرد تحصیلی سال‌هاست که مورد توجه متخصصان آموزش و پرورش و نظام آموزش عالی قرار گرفته است. چارچوب طرح‌های کلی موفقیت دانش آموزان نیز دربرگیرنده چندین عناصر شخصی و محیطی شناخته شده است که می‌توانند بالقوه در موفقیت فراگیران تأثیرگذار باشند (گومنز و همکاران، ۲۰۱۸؛ میراندا- زاپاتا، لارا، ناوارو و دی- تورو، ۲۰۱۸؛ اورکیبی و تاف، ۲۰۱۷؛ تومین-سوینی و سالما - آرو، ۲۰۱۴). یکی از عوامل مهم در موفقیت تحصیلی، اشتیاق تحصیلی^۱ می‌باشد که تأثیر بسزایی در تعیین رشد شخصی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارد (الراشیدی، فان و نگو، ۲۰۱۶). اشتیاق تحصیلی، ریشه در ادبیات یادگیری دارد؛ اینکه دانش آموزان بتوانند علاوه بر تغییر مداوم در یادگیری، موفقیت در آن را بازبینی و گسترش دهند (شیفل^۲، ۲۰۱۸). نقش اشتیاق تحصیلی^۴ در دوران تحصیلی و تأثیر آن بر فرایند یاددهی-یادگیری از مهم‌ترین و تخصصی‌ترین مباحث تربیتی محسوب شده است و توجه پرورش‌کاران را به خود جلب نموده است. مولر، ولف و سیده^۵ (۲۰۱۷) اشتیاق را به‌عنوان فرایندی که باعث می‌شود افراد به موفقیت دست یابند معرفی می‌کنند. برخی از پژوهشگران نیز به بررسی اشتیاق در حوزه آموزش و یادگیری پرداخته و رفتار یادگیرندگان پرشور را مورد توجه قرار داده‌اند. از دیدگاه کولمن و گیو^۶ (۲۰۱۳) اشتیاق تحصیلی سازه‌ای است که عملکرد تحصیلی را به طور مثبت پیش‌بینی می‌کند. اشتیاق تحصیلی به میزان انرژی که یک فراگیر برای انجام کارهای تحصیلی خود صرف می‌کند و نیز میزان اثربخشی و کارایی حاصل شده اطلاق می‌شود (نعامی و پیریایی، ۱۳۹۱). دانش‌آموزانی که اشتیاق تحصیلی داشته باشند، توجه و تمرکز بیشتری بر مسائل و موضوعات مورد هدف یادگیری دارند، سخت‌تلاش می‌کنند، از انجام وظایف تحصیلی لذت می‌برند، به قوانین محل تحصیل تعهد بیشتری نشان می‌دهند، از انجام رفتارهای ناسازگارانه و نامطلوب اجتناب می‌کنند و در آزمون‌ها عملکرد بهتری دارند (کلوسون و بوتیلیر^۷، ۲۰۱۷). مفهوم اشتیاق تحصیلی نه تنها به‌عنوان یک هدف آموزشی دارای ارزش خاص است، بلکه به خاطر ارتباط منطقی آن با پیامدهای آموزشی بسیار حائز اهمیت است. آمارها و پژوهش‌ها از وجود اشتیاق تحصیلی مطلوب در نظام آموزش و پرورش کشورمان حمایت نمی‌کنند. در اغلب مطالعات اشتیاق با سازه‌های متضاد عدم اشتیاق، کناره‌گیری، ترک تحصیل، احساس بیگانگی و مخالفت همراه می‌شود (اسلامی، درتاج، سعدی پور و دلاور، ۱۳۹۵). شواهد موجود حاکی از مواجه شدن روزافزون دانش‌آموزان با فرسودگی تحصیلی، افت تحصیلی و ترک تحصیل و بازمانده از تحصیل است و این مسئله ضرورت شناسایی عوامل مؤثر بر اشتیاق تحصیلی را دوچندان می‌کند. به‌عنوان نمونه می‌توان به شواهد پژوهشی ذیل اشاره نمود: بر اساس آمار منتشر شده توسط مرکز پژوهش‌های مجلس (۱۳۹۷)، ۲/۳۸۶/۱۲۰ میلیون کودک و نوجوان ۶ تا ۱۹ ساله بازمانده از تحصیل و سه میلیون کودک و نوجوان کار در کشور ایران وجود دارد که یا اصلاً به مدرسه نرفته‌اند و یا در طول سال‌های تحصیلی به دلایل مختلف از تحصیل بازمانده‌اند یعنی ۲/۳ میلیون نفر فرصت بزهکاری، از دست رفتن دست‌کم ۲/۳ میلیون فرصت برای افزایش تولید مادی و معنوی کشور، یعنی ۲/۳ میلیون نفر که به خاطر بهره‌مند نبودن از حقوق اولیه خویش سرخورده شده‌اند. یکی از آموزش‌هایی که در اشتیاق تحصیلی بسیار تأثیرگذار است، هوش هیجانی می‌باشد. از نظر بنیان‌گذاران هوش هیجانی (سالوی و مایر^۸، ۱۹۹۰؛ به نقل از کیمیایی و همکاران، ۱۳۹۰)، هوش هیجانی^۹ عبارت است از توانایی فرد در نظارت بر احساسات و هیجانات خود و دیگران، به‌منظور تمایز آن‌ها از یکدیگر و استفاده از این اطلاعات برای هدایت اندیشه و عمل خود (خدایاری فرد و همکاران، ۱۳۹۰). هوش هیجانی سبب می‌گردد که افراد در برخورد با وقایع مثبت

1. academic engagement

2. Alrashidi, Phan, Ngu

3. Scheffel

4. Academic Engagement

5. Mueller, Wolfe & Syed

6. Coleman & Guo

7. Closson, Boutillier

8. Saloy & Mayer

9. Emotional intelligence

یا منفی زندگی، به موضع‌گیری یا سازش با آن وقایع بپردازند. انسان از طریق هوش هیجانی به زندگی خود نظم می‌بخشد، به طوری که هوش هیجانی بالا سبب می‌گردد که شخص وقایع منفی کمتری را در زندگی خود تجربه نماید (صدر و اکبرزاده^۱، ۲۰۱۰؛ اوبیکور^۲، ۲۰۱۰). هوش هیجانی به‌عنوان یک فرایند اطلاعاتی هیجانی که شامل درک درست هیجان‌ها، بیان درست هیجان و نظم سازگارانه هیجان در جهت افزایش مطلوبیت زندگی است، توصیف شده است؛ به عبارت دیگر هوش هیجانی که تأثیر معناداری بر سلامت، روابط و کار و عملکرد تحصیلی افراد دارد، تحت عنوان توانایی شناسایی، ابراز، درک و مدیریت و استفاده از هیجان‌ها تعریف شده است (کوتسو، میکولاجسزاک، هرن، گریگوری و لیس، ۲۰۱۹). مایر، سالووی و کارسو^۳ (۲۰۰۴) هوش هیجانی را شامل سه مؤلفه‌ی ارزیابی و ابراز هیجان^۴، تنظیم هیجان^۵ و بهره‌برداری از هیجان^۶ می‌داند. ارزیابی و ابراز هیجان عبارت است از توانایی تشخیص و فهم هیجان‌ها خویشتن و سایر افراد. ادراک هیجان دربرگیرنده‌ی ثبت، رمزگشایی و توجه به پیام‌های هیجانی است. تنظیم هیجان به معنی توانایی مواجهه سازگار با هیجان‌های مخالف یا منفی با استفاده از شیوه‌های خودتنظیمی است. بهره‌برداری از هیجان شامل توانایی استفاده از اطلاعات هیجانی در تفکر، علل و مسئله‌گشایی برای بهبود فرآیندهای شناختی و پردازش شناختی هیجان است. بر طبق مدل توانایی مایر، سالووی و کارسو، این مجموعه از توانایی‌ها، پردازش اطلاعات درباره هیجان‌های فرد و دیگران را امکان‌پذیر می‌سازند (قهرمانی و نعمتی و ناشی، ۱۳۹۷). پژوهش‌های سیاروچی، دین و اندرسون (۲۰۰۹)؛ مارتین، رامهالو و مورین (۲۰۱۰)؛ اسپجوف و همکاران (۲۰۰۷) در مورد هوش هیجانی نشان می‌دهد که هوش هیجانی عاملی مؤثر و تعیین‌کننده در رویدادهای زندگی، مانند موفقیت در مدرسه و تحصیل، موفقیت در شغل و روابط بین فردی و به‌طور کلی در کارکردهای سازش یافته در زمینه سلامت است. این برنامه‌ریزی فراگیر و روابط اجتماعی گسترده و شیوه‌های مؤثر کنار آمدن با چالش‌های زندگی و روانی دانش‌آموزان باعث می‌شود که دانش‌آموز اضطراب کمتری را تجربه نماید (سالاری پور، مکتبی و عالی پور، ۱۳۹۶)؛ بنابراین هدف اساسی پژوهش حاضر اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان بود.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع آزمایشی (کارآزمایی بالینی) با طرح از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. گروه‌های آزمایش و کنترل به روش تصادفی جایگزین شدند و قبل از اعمال مداخله‌ی تجربی، برای گروه آزمایش و کنترل پیش‌آزمون اجرا شد، پس‌آزمون نیز در پایان مداخله اجرا گردید. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان متوسطه اول شهر کرج در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بود. نمونه موردنظر در پژوهش حاضر از نوع خوشه‌ای چندمرحله‌ای به کار گرفته شد که تعداد ۴۰ نفر از دانش‌آموزان انتخاب شدند که به‌صورت تصادفی ۲۰ نفر در گروه آزمایش و ۲۰ نفر در گروه کنترل جایگزین شدند که پس از کسب اعتماد و ابراز تمایل برای همکاری، پرسشنامه اشتیاق تحصیلی را تکمیل کردند. روش تحلیل داده‌های این پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی صورت گرفت. در سطح توصیفی از میانگین و انحراف معیار و در بخش استنباطی، از آزمون‌های آماری مناسب استفاده شد. در این پژوهش به‌منظور بررسی فرضیات از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده گردید. لازم به ذکر است که کلیه مراحل تحلیل داده‌ها توسط نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ انجام گرفت.

1. Sader & Akbarzadeh

2. Obikor

3. Mayer, Salovey & Caruso

4. appraisal and expression of emotion

5. emotion regulation

6. exploitation of emotion

جلسات مداخله‌های آموزشی این پژوهش بر مبانی نظری هوش هیجانی و مهارت‌های خاص آن که در زندگی روزانه به کار می‌رود متمرکز بود. جلسات بر اساس الگوی چهاربخشی مایر و سالوی (۱۹۹۷) همچون مبانی نظری هوش هیجانی و درک و فهم آن (روشن‌سازی کلیدی هیجان و هوش هیجانی)، شناسایی هیجان‌ها (شناسایی هیجان افراد از سه پنجره برانگیختگی جسمانی، واکنش‌های شناختی و نحوه عمل کردن)، به‌کارگیری و ابراز هیجان (چگونه هیجان‌ها را نشان می‌دهیم، ایفای نقش، استفاده از قدرت مثبت هیجان‌ها و حل مشکلات)، مدیریت هیجان (راهبردهای مقابله‌ای و کارآمدی آن، رشد هیجان‌های مثبت، تمرین آرامش عضلانی) فرمول‌بندی شد.

پرسشنامه اشتیاق تحصیلی: اشتیاق تحصیلی دانش آموزان از طریق پرسشنامه راهبردهای انگیزشی برای یادگیری توسط پینتریچ و همکاران که در سال ۱۹۹۱ ساخته شده است سنجیده می‌شود این مقیاس در مجموع دارای ۸۰ ماده است و ۱۵ خرده آزمون مختلف دارد که متناسب با هدف پژوهش حاضر خرده آزمون ارزش تکلیف برای سنجش درگیری عاطفی، راهبردهای شناختی و فراشناختی برای درگیری شناختی و خرده آزمون تلاش و کمک طلبی برای اندازه‌گیری درگیری رفتاری از آن اقتباس شده است که در مجموع ۳۶ سؤال از پرسشنامه اصلی تصفیه شده که از سه مولفه اشتیاق عاطفی (۱، ۲، ۳، ۴، ۵ و ۶)، شناختی (۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰ و ۳۱) و رفتاری (۷، ۸، ۹، ۱۰، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵ و ۳۶) تشکیل شده است. این پرسشنامه از نوع پنج گزینه‌ای است و به غیر از سؤال ۲۱ که معکوس نمره گذاری می‌شود باقی سؤالات به ترتیب از ۱ تا ۵ امتیاز دارند در این پرسشنامه سؤال‌های ۱ تا ۶ به ارزش تکلیف سؤال‌های ۷ تا ۱۰ به تلاش و پایداری در تکلیف و سؤال‌های ۱۱ تا ۳۱ به راهبردهای شناختی و فراشناختی و سؤال‌های ۳۲ تا ۳۶ به کمک طلبی اختصاص دارد. لواسانی در سال ۱۳۸۸ اعتبار این آزمون را برای خرده آزمون تلاش ۰/۷۲، کمک طلبی ۰/۵۹، راهبرد شناختی ۰/۸۲، راهبرد فراشناختی ۰/۶۹ و برای ارزش تکلیف ۰/۸۶ به روش آلفای کرونباخ گزارش کرده اند (لواسانی و همکاران، ۱۳۸۸) و نجفی صرمی (۱۳۹۴) نیز در پژوهش خود اعتبار این آزمون را به روش آلفای کرونباخ محاسبه کرده است که برای کل مقیاس اعتبار ۰/۷۸ و برای خرده مقیاس کمک طلبی ۰/۷۸، تلاش ۰/۷۲، راهبرد شناختی ۰/۶۹ و فراشناختی ۰/۷۱ و ارزش تکلیف ۰/۷۳ است.

یافته‌ها

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار متغیر اشتیاق تحصیلی برحسب گروه‌ها در مراحل مختلف سنجش ($n = 40$)

متغیرها	شاخص‌های آماری	گروه آزمایش		گروه کنترل	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
اشتیاق تحصیلی	پیش‌آزمون	۶۶/۳۲	۹/۴۲	۶۴/۲۶	۸/۱۲
	پس‌آزمون	۷۳/۵۷	۱۱/۰۵	۶۷/۵۹	۸/۶۹

همان‌گونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، در ارتباط با اشتیاق تحصیلی، میانگین (و انحراف معیار) گروه آزمایش در پیش‌آزمون به ترتیب ۶۶/۳۲ (۹/۴۲) و در پس‌آزمون ۷۳/۵۷ (۱۱/۰۵) و میانگین (و انحراف معیار) گروه کنترل در پیش‌آزمون ۶۴/۲۶ (۸/۱۲) و در پس‌آزمون ۶۷/۵۹ (۸/۶۹) است.

با کنترل پیش‌آزمون، سطوح معناداری همه‌ی آزمون‌ها بیانگر آن هستند که بین شرکت‌کنندگان گروه‌های آزمایش و کنترل در مرحله‌ی پس‌آزمون در متغیر وابسته اشتیاق تحصیلی تفاوت معناداری مشاهده می‌شود.

جدول ۲. نتایج حاصل از تحلیل کوواریانس در متن مانکوا روی متغیر اشتیاق تحصیلی در مرحله ی پس آزمون با کنترل پیش آزمون

سطح معناداری	F	درجه آزادی	مجموع مجزورات	شاخص‌های آماری	متغیرها
۰/۰۰۵	۱۲۲/۰۹۲	۱	۲۴۲/۱۸۴		اشتیاق تحصیلی

با توجه به مندرجات جدول بالا، مقادیر F برای اشتیاق تحصیلی ۱۲۲/۰۹۲ به دست آمد که در سطح $p < ۰/۰۰۵$ معنادار هستند. در نتیجه، با توجه به میانگین‌های جدول بالا می‌توان گفت که اشتیاق تحصیلی در گروه آزمایش به‌طور معناداری افزایش داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر اثربخشی آموزش هوش هیجانی بر اشتیاق تحصیلی دانش آموزان بود. نتایج این تحقیق نشان داده است آموزش هوش هیجانی به‌صورت معناداری موجب افزایش اشتیاق تحصیلی دانش آموزان می‌گردد. این یافته با نتایج پژوهش‌های مصطفی زاده، تقوایی و پیرانی (۱۴۰۰)، شیخ الاسلامی و کریمیان پور (۱۳۹۶)، خروشی و همکاران (۱۳۹۳)، نیرومند (۱۳۹۷)، مسلاک، کیم و مک لاکلین (۲۰۱۸) اشاره کرد. بارکلی (۲۰۱۰) بر این عقیده است که بیشتر معلمان درگیری دانش آموزان را به یادگیری، علاقه و عملکرد فراتر از نیاز تعبیر می‌کنند و از دانش آموزان درگیر تحصیل، با عباراتی مانند اشتیاق، علاقه شدید و شور و هیجان یاد می‌کنند (بارکلی، ۲۰۱۰)؛ بنابراین بیشتر دیدگاه‌های تحقیقات انجام شده در مورد نحوه یادگیری و راهبردهای رفتاری شناختی و فراسناختی در پی آن هستند که افراد در حین انجام تکالیف، موضوعات دلخواهشان را فراگیرند. بدین ترتیب برای اینکه یک دانش آموز خودنظم ده به بار آید، باید در تشخیص، انتخاب و استفاده از راهبردهای رفتاری، شناختی که موجب افزایش کوشش و توجه می‌شود توانمند شود (مصطفی زاده، تقوایی و پیرانی، ۱۴۰۰). در واقع می‌توان اذعان داشت که اشتیاق تحصیلی، بیانگر قوت رفتار و کیفیت عاطفی و شناختی مشارکت دانش آموزان در طول فعالیت برای یادگیری است در واقع اشتیاق تحصیلی عاملی کلیدی برای یادگیری و رشد شخصیتی افراد محسوب می‌شود اشتیاق تحصیلی به فعالیت‌های یادگیری، دقت و توجه، برخوردهای مثبت و حضور در محل تحصیل اشاره دارد و رفتارهای مختلف دانش آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. اشتیاق یادگیری حیاتی است تا جایی که از آن به‌عنوان یک منادی مهم یادگیری یاد می‌شود. از طرف دیگر دانش‌آموزانی که از لحاظ تحصیلی موفق تر هستند، احساس شایستگی و توانایی کرده و دارای اشتیاق بالاتری هستند و به خاطر این احساس کفایت در تکالیف خاص، با علاقه می‌بیشتری به آن تکلیف می‌پردازند و با یک میل درونی برای تبحر یافتن در آن تکلیف و فهم عمیق آن مطلب تلاش می‌کنند (عزیزی و اوچی نژاد، ۱۳۹۷).

به نظر می‌رسد هوش و ادراک دانش آموزان از محیط مدرسه و جو حاکم بر آن، میزان رضایت دانش آموزان را از مدرسه و شرایط آن زیاد می‌کند و باعث شکل‌گیری نگرش مثبت به مدرسه و تمایل و اشتیاق آنها به تحصیل و حضور در مدرسه می‌شود. این نگرش مثبت می‌تواند زمینه لازم را برای حضور بیشتر دانش آموز فراهم کند و تعهد آنها به مدرسه و انجام فعالیت‌های آن را افزایش دهد و اشتیاق و تمایل دانش آموزان به انجام تکالیف درسی و عملکرد تحصیلی بیشتر را فراهم کند. اشتیاق تحصیلی با رفتارهایی همچون مشارکت فعالانه در کلاس، رعایت مقررات کلاس، نگرش مثبت دانش آموز درباره درس و مدرسه و تلاش برای موفقیت تحصیلی بروز می‌یابد و باعث ارتقای تحصیلی دانش آموزان در مدارس، کاهش رفتارهای ناسازگارانه در مدارس می‌شود و همچنین می‌تواند با اثرپذیری از هوش هیجانی بالای دانش آموزان در مدرسه و ادراک دانش آموزان از محیط مدرسه افزایش یابد (رئیس زاده و حافظی، ۱۳۹۹). پیشنهاد می‌شود آموزش و پرورش هوش هیجانی را به‌عنوان یک عامل اساسی در پیشرفت معلم و دانش آموز در برنامه‌های آموزشی بگنجانند؛ و مراکز مشاوره مدارس می‌توانند کارگاه‌هایی را برای دانش آموزان در دوره‌های مختلف در جهت عملکرد تحصیلی و هوش هیجانی و اشتیاق تحصیلی که در این پژوهش ذکر شده است برگزار کنند. همچنین پیشنهاد می‌شود مدیران، مربیان و مسئولان مدرسه با ایجاد محیط مفرح و اقداماتی همچون برگزاری اردوهای برون مدرسه‌ای، فراهم نمودن امکانات ورزشی بیشتر، زمینه را جهت افزایش خلق عمومی دانش آموزان و در پی آن افزایش اشتیاق تحصیلی آن‌ها فراهم آورند.

منابع

- اسلامی، محمدعلی؛ درتاج، فریبرز؛ سعدی پور، اسماعیل؛ دلاور، علی. (۱۳۹۵). مدل یابی علی اشتیاق تحصیلی بر مبنای منابع شخصی و منابع اجتماعی در دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه امیرکبیر تهران. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۷(۲۸): ۱۳۳-۱۶۱.
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۷). بررسی مسئله "بازمانده از تحصیل و بی‌سوادی در نظام آموزش و پرورش ایران": [گزارش]. ۱۶۳۷۴
- نعمی، عبدالزهره و پیریایی، صالحه (۱۳۹۲). رابطه ابعاد انگیزش تحصیلی با اشتیاق تحصیلی دانش آموزان. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۳۰-۴۲.
- مصطفی زاده، علی؛ تقوایی، داود و پیرانی، ذبیح (۱۴۰۰). تدوین مدل اشتیاق تحصیلی بر اساس راهبرد خودکارآمدی با میانجی‌گری هوش هیجانی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان مریوان. فصل‌نامه پژوهش‌های کاربردی روانشناختی، ۱۱۲(۱)، ۱۲۷-۱۴۳.
- خروشی، پوران؛ نیلی، محمد رضا و عابدی، احمد (۱۳۹۳). رابطه اشتیاق عاطفی و شناختی یادگیری با خودکارآمدی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان اصفهان. دوماهنامه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۷(۴)، ۲۳۳-۲۳۰.
- شیخ‌الاسلامی، علی و کریمیان‌پور، غفار (۱۳۹۶). پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس حمایت تحصیلی و جو روانی-اجتماعی کلاس. راهبردهای شناختی در یادگیری، ۶(۱۰)، ۹۵-۱۱.
- نیرومند، ع. ب. (۱۳۹۷). رابطه هیجان‌های تحصیلی، خودکارآمدی تحصیلی و تاب‌آوری تحصیلی با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی. دانشگاه محقق اردبیلی.
- رئیس زاده، کوثر و حافظی، فریبا (۱۳۹۹). رابطه اشتیاق تحصیلی با عملکرد تحصیلی با نقش تعدیل‌کننده هوش هیجانی در دانش‌آموزان. کنفرانس بین‌المللی فقه، حقوق، روانشناسی و علوم تربیتی در ایران و جهان اسلامی.
- عزیزی، بهنام و اوچی نژاد، احمدرضا (۱۳۹۸). نقش واسطه‌گری اشتیاق تحصیلی در رابطه بین جهت‌گیری هدف و خودکارآمدی تحصیلی. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۰(۳)، ۳۱۵-۳۳۶.
- خدایاری فرد، محمد؛ چشمه‌نوشی، میترا؛ رحیمی نژاد، عباس؛ فراهانی، حجت‌الله (۱۳۹۰). اثربخشی آموزش مؤلفه‌های هوش هیجانی بر سازگاری اجتماعی و صمیمیت اجتماعی، مجله روان‌شناسی، ۱۱۵(۲)، ۳۶۸-۳۵۳.
- Alrashidi, O., Phan, H.P., Ngu, B.H. (2016). Academic engagement: An overview of its definitions, dimensions, and major conceptualisations. *International Education Studies*, 9(12), 41-52.
- Cho, S. (2010). *The role of IQ in the use of cognitive strategies to learn information*.
- Closson, L.M., Boutilier, R.R. (2017). Perfectionism, academic engagement, and procrastination among undergraduates: The moderating role of honors student status. *Learn Individ Differ*, 57, 157-62
- Coleman, L. J., & Guo, A. (2013). Exploring children's passion for learning in six domains, *Journal for the Education of the Gifted*, 36(2), 155-175.
- Goemans, A., van Geel, M., Wilderjans, T. F., van Ginkel, J. R., & Vedder, P. (2018). Predictors of school engagement in foster children: A longitudinal study. *Children and Youth Services Review*, 88, 33-43.
- Kotsou, I., Mikolajczak, M., Heeren, A., Grégoire, J., & Leys, C. (2019). Improving emotional intelligence: a systematic review of existing work and future challenges. *Emotion Review*, 11 (2), 151-165.
- Maslaka, M. A., Kim, J., & McLoughlin, A. S. (2018). Educational Engagement in China: A Case from the Northwest. *International Journal of Educational Development*. 30(3), 254-262.
- Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). A further consideration of issues of emotional intelligence. *Psychological Inquiry*, 60, 249-255.
- Miranda-Zapata, E., Lara, L., Navarro, J. J., Saracostti, M., & de-Toro, X. (2018). Modelling the Effect of School Engagement on Attendance to Classes and School Performance. *Revista de Psicodidáctica (English ed.)*, 23(2), 102-109.
- Mueller, B.A., Wolfe, M.T., & Syed, I. (2017). Passion and grit: An exploration of the pathways leading to venture success. *Journal of Business Venturing*, 32(3), 260-279.
- Obikor, E. (2010). *Developing emotional intelligence in learner with behavioral problem*. 3 ed. Washington: Wilson Education Abstract.
- Orkibi, H., & Tuaf, H. (2017). School engagement mediates well-being differences in students attending specialized versus regular classes. *The Journal of Educational Research*, 110(6), 675e682. <https://doi.org/10.1080/00220671.2016.1175408>.

- Sader, Z., Akbarzadeh, N. (2010). A comparison of addict and non-addict and provide emotional intelligence curriculum. *J Pscycol Stud.* 3(6), 35-42.
- Tuominen-Soini, H., & Salmela-Aro, K. (2014). Schoolwork engagement and burnout among Finnish high school students and young adults: Profiles, progressions, and educational outcomes. *Developmental Psychology*, 50, 649–662. <http://dx.doi.org/10.1037/a0033898>.

